

визначення правомірності чи неправомірності тієї чи іншої умови, що міститься у тексті заповіту, але й встановлення того, чи є обставини, щодо яких висловив свою волю померлий, умовою, залежно від якої ставиться прийняття спадщини спадкоємцем або простим побажанням заповідача [3, с. 64].

Також в юридичній літературі є дискусійним питання стосовно юридичної долі заповіту. Тому що згідно з чинного законодавства заповідач має право у будь-який час скасувати заповіт чи скласти новий, а ще внести зміни до заповіту. Заповіт, який було складено пізніше, буде скасовувати попередній заповіт повністю або у тій частині, я в якій він йому суперечить. Тож кожний складений новий заповіт буде скасовувати попередній і не буде відновлювати той заповіт, який заповідач склав перед ним [3, с. 65].

Отже, незважаючи на розвиток цивільного законодавства та норм правового регулювання інституту спадкування за заповітом, в практичній діяльності все ще виникають труднощі, з якими стикаються як нотаріуси, так і спадкодавці та спадкоємці. Тому вбачаємо за необхідне проводити просвітницьку роботу, щоб суб'єкти були обізнані з правових питань у цій галузі; а також вдосконалювати чинне законодавство, доповнюючи новими правовими нормами, які б усували вже наявні прогалини.

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–44. Ст. 356. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.

2. Михайлів М. О. Спадкування за заповітом в умовах рекодифікації цивільного законодавства України. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. Вип. № 10. С. 22–26.

3. Федоренко Т. М. Особливості правового регулювання спадкування за заповітом. *Науковий збірник «Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції»*. 2017. № 9. С. 63–65.

Роман КАРПЕНКО

старший викладач кафедри
цивільно-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук

Ольга МОСЯКІНА

студентка ННІ заочного навчання
та підвищення кваліфікації
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна)

ЦИВІЛЬНА ПРАВОЗДАТНІСТЬ ТА ЦИВІЛЬНА ДІЄЗДАТНІСТЬ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ В УКРАЇНІ ТА В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Учасниками цивільних відносин є фізичні особи та юридичні особи, відповідно до статті 2 Цивільного кодексу України. Щоб мати можливість брати участь у майнових та особистих немайнових відносин, закон наділяє громадян цивільною правосуб'єктністю, елементами якої є цивільна правоздатність та цивільна дієздатність. Цивільний кодекс України визначає цивільну правоздатність, як визнання за фізичною особою можливість мати цивільні права і нести цивільні обов'язки. Зміст правоздатності складає сукупність тих цивільних прав та обов'язків, які можуть мати фізичні особи.

Відповідно до чинного законодавства цивільну дієздатність має лише фізична особа, яка усвідомлює значення своїх дій та може керувати ними. Цивільна дієздатність фізичної особи – це її здатність своїми діями набувати для себе цивільних прав і самостійно їх здійснювати, а також здатність своїми діями створювати для себе цивільні обов'язки, самостійно їх виконувати та нести відповідальність у разі їх невиконання, відповідно до статті 30 Цивільного кодексу України.

Категорії «цивільна дієздатність» належить важлива роль у перетворенні цивільної правоздатності фізичної особи як абстрактної можливості правоволодіння в наявній, конкретні суб'єктивні цивільні права та обов'язки, носієм яких є певна персоніфікована фізична особа. Ознаки цивільної дієздатності фізичної особи: здатність усвідомлювати значення своїх дій; спроможність керувати ними.

За віком цивільна дієздатність поділяється на: часткову цивільну дієздатність

малолітньої особи віком до 14 років; неповну цивільну дієздатність неповнолітньої особи віком від 14 до 16 років; повну цивільну дієздатність повнолітньої особи з досягненням 18-річного віку або з моменту набуття чи моменту надання фізичній особі повної цивільної дієздатності до досягнення 18-річного віку.

За станом психічного здоров'я цивільна дієздатність поділяється на: обмежену цивільну дієздатність фізичної особи; визнання фізичної особи недієздатною.

Обсяг відповідного виду дієздатності фізичної особи становлять ті види правочинів, які особа має можливість самостійно вчиняти, а також можливість та межі цивільної відповідальності.

Обсяг часткової дієздатності малолітньої особи відповідно до стаття 31 Цивільного кодексу України становлять: можливість самостійно вчиняти дрібні побутові правочини; можливість самостійно здійснювати особисті немайнові права на результати інтелектуальної, творчої діяльності, що охороняються законом.

Із змісту ст. 31 Цивільного кодексу України можна виділити такі ознаки дрібного побутового правочину: спрямованість правочину на задоволення побутових потреб малолітньої особи; відповідність правочину фізичному, духовному чи соціальному розвитку малолітньої особи; невисока вартість предмета правочину.

З досягненням повноліття фізична особа набуває повної цивільної дієздатності. Підставою для автоматичного набуття фізичною особою повної цивільної дієздатності є також реєстрація шлюбу фізичної особи, яка не досягла повноліття. Набута таким чином цивільна дієздатність зберігається у разі припинення шлюбу до досягнення фізичною особою повноліття та визнання шлюбу недійсним з підстав, не пов'язаних з протиправною поведінкою неповнолітньої особи. Право особи на шлюб та його реалізація регулюється нормами Сімейного кодексу України.

Від набуття фізичною особою, яка не досягла повноліття, цивільної дієздатності у повному обсязі треба відрізнити випадки емансипації (від латинського *emansipatio* – звільнення) – надання особі повної цивільної дієздатності. На відміну від набуття, надання повної цивільної дієздатності залежить від рішення органів публічної влади для виникнення у фізичної особи повної цивільної дієздатності. Повна цивільна дієздатність може бути надана фізичній особі, яка досягла шістнадцяти років і працює за трудовим договором, а також неповнолітній особі, яка записана матір'ю або батьком дитини. Надання повної цивільної дієздатності провадиться за рішенням органу опіки та піклування за заявою заінтересованої особи за письмовою згодою батьків (усиновлювачів) або піклувальника, а у разі відсутності такої згоди повна цивільна дієздатність може бути надана за рішенням суду.

Повна цивільна дієздатність може бути надана фізичній особі, яка досягла шістнадцяти років і яка бажає займатися підприємницькою діяльністю. За наявності письмової згоди на це батьків (усиновлювачів), піклувальника або органу опіки та піклування така особа може бути зареєстрована як підприємець. У цьому разі фізична особа набуває повної цивільної дієздатності з моменту державної реєстрації її як підприємця.

Повна цивільна дієздатність, надана фізичній особі, поширюється на усі цивільні права та обов'язки. У разі припинення трудового договору, припинення фізичною особою підприємницької діяльності надана їй повна цивільна дієздатність зберігається стаття 35 Цивільного кодексу України.

Неповна дієздатність – неповну дієздатність мають фізичні особи у віці від 14 до 18 років (неповнолітні). Права осіб які мають неповну дієздатність:

вони мають право самостійно розпоряджатися своїм заробітком, стипендією або іншими доходами;

вони також самостійно здійснюють права на результати інтелектуальної, творчої діяльності, що охороняються законом, укладають правочини за згодою своїх батьків (усиновлювачів) або піклувальників.

Згода на вчинення неповнолітньою особою правочину має бути одержана від будь-кого з батьків (усиновлювачів). При запереченні того з батьків, з яким проживає неповнолітня особа, правочин може бути здійснений з дозволу органу опіки та піклування. За наявності достатніх підстав суд за заявою батьків (усиновлювачів), піклувальника, органу опіки та піклування може обмежити право неповнолітньої особи самостійно розпоряджатися своїм заробітком, стипендією чи іншими доходами або позбавити цього права. Суд скасовує своє рішення про обмеження або позбавлення цього права, якщо відпали обставини, які були підставою для його прийняття. Неповнолітній сам несе відповідальність за невиконання договору, укладеного зі згоди батьків (усиновлювачів), піклувальника. Якщо у

неповнолітнього немає майна, достатнього для відшкодування збитків, додатково (субсидіарно) відповідають батьки, або піклувальники. За шкоду, заподіяну іншій особі, неповнолітня особа несе відповідальність на загальних підставах. Часткова дієздатність – часткова дієздатність характерна для осіб віком до 14 років (малолітні), які являють собою самостійні суб'єкти цивільних відносин і мають право: самостійно вчиняти дрібні побутові правочини (правочин вважається дрібним побутовим, якщо задовольняє побутові потреби особи відповідно до її фізичного, духовного чи соціального розвитку та стосується предмета, який має невисоку вартість); здійснювати особисті немайнові права на результати інтелектуальної, творчої діяльності, що охороняються законом.

Правочин, який вчинено малолітньою особою за межами її цивільної дієздатності, може бути згодом схвалений її батьками або одним із них, з ким вона проживає, або опікуном. Правочин вважається схваленим, якщо ці особи, дізнавшись про його вчинення, протягом одного місяця не заявили претензії другій стороні. У разі відсутності схвалення правочину він є нікчемним. Діти не несуть відповідальності за завдану ними шкоду.

Обмежена дієздатність – обмежена дієздатність може бути визначена судом особі, яка страждає на психічний розлад, який істотно впливає на її здатність усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними.

Визнання фізичної особи недієздатною. Фізична особа може бути визнана недієздатною, якщо вона внаслідок хронічного, стійкого психічного розладу не здатна усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними, а отже, над нею встановлюється опіка, що призводить до втрати можливості укладення правочинів. Односторонні правочини (наприклад, заповіт, видача довіреності укладені до визнання особи недієздатною, втрачають чинність. У разі одужання чи значного поліпшення здоров'я особи, яку визнано недієздатною, суд поновлює її в дієздатності.

1. Цивільний кодекс України від 04.02.2019 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40–44. Ст. 356.

2. Цивільне право України : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 384 с.

3. Цивільне право: загальна частина. Практикум : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / кол. авт. Дніпро : Видавець Біла К. Л., 2020. 232 с.

4. Цивільне право : підручник : у 2 т. / В. І. Борисова (кер. авт. кол.), Л. М. Баранова, Т. І. Бегова та ін. ; за ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. Харків : Право, 2011. Т. 1. 656 с.

5. Цивільне право України : навч. посіб. / кол. авторів; за ред. Г. Б. Яновицької, В. О. Кучера. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2011. 468 с.

Катерина АРТЕМ'ЄВА

студентка ННІ права
та інноваційної освіти

Науковий керівник:

Оксана ПОКЛОНСЬКА

старший викладач кафедри
цивільно-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ НОТАРІУСА ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

24.04.2022 р. життя кожного українця, кожної людини, яка перебувала у цей час на території України, змінилося раз і назавжди, в нашій країні розпочалася війна.

Наше звичайне життя було поставлено на паузу. Указом Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», з 5:30 24.02.2022 р. в Україні запроваджено воєнний стан на 30 днів [1]. 14 березня 2022 р. Указом Президента України від 14.03.2022 р. № 133/2022 було продовжено воєнний стан в країні ще на 30 днів [2].

Вказаний Указ Президента України затверджено Законом України від 24.02.2022 р. № 2102-ІХ «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» [3].

Постановою Кабінету Міністрів України від 28.02.2022 р. № 164 було врегульовано деякі питання нотаріату в умовах воєнного сутану [4].